

نگاه کارشناس

کلسی داوینپورت کارشناس مسائل عدم اشاعه هسته‌ای در گفت‌وگو با «هم‌میهن»:

همکاری ایران و آژانس برای توافق هسته‌ای ضروری است

مدیرکل آژانس را جاسوس اسرائیل خطاب کرده‌اند. فکر می‌کنید در چنین شرایطی امکان از سرگیری کامل و حداکثری تعامل ایران و آژانس میسر است؟

هر چند خشم ایران از حمله به برنامه هسته‌ای تحت نظارت پادمانش قابل درک است، اینکه آژانس بین‌المللی انرژی اتمی را به همدستی در این حملات متهم کند، اقدامی خطرناک و غیرمسئولانه تلقی می‌شود. آژانس بین‌المللی انرژی اتمی، مسئول تصمیم اسرائیل برای حمله به ایران نیست و در عین حال نباید گزارش مدیرکل به شورای حکام را زمینه‌ساز جنگ تلقی کرد. گزارش کاملاً قابل پیش‌بینی بود و محتوای این گزارش هم به هیچ عنوان افشاکننده چیز جدیدی نبود، بخش اعظم این گزارش مربوط به برخی فعالیت‌های اعلام‌نشده ایران بود که مربوط به دوده پیش بودند. هیچ چیز در گزارش مدیرکل باعث نمی‌شد که ارزیابی کلی از توانمندی‌های فنی هسته‌ای ایران تغییر کند یا چیزی در گزارش نبود که نشان دهد سرعت دستیابی احتمالی ایران به سلاح هسته‌ای، در صورت تصمیم به این کار، تغییری کرده است.

❖ **برخی از تحلیل‌گران غربی ایران را به تلاش برای رسیدن به روابط استثنایرانیانه با آژانس بین‌المللی انرژی اتمی متهم می‌کنند. در حالی که برخی دیگر معتقدند که مسئله بازرسی از تأسیسات آسیب‌دیده به خودی خود مسئله‌ای پیچیده و استثنایی است. نظر شما در این مورد چیست؟**
آسیب‌هایی که به تأسیسات هسته‌ای در ایران وارد شده است، پیچیدگی‌های خاصی به اجرای پادمان‌ها در ایران اضافه می‌کند و به دلیل حملات احتمالی آژانس با چالش‌های منحصر به فردی برای ارزیابی و راستی‌آزمایی مواد هسته‌ای ایران مواجه خواهد شد. با توجه به این چالش‌ها که نتیجه مستقیم حمله آمریکا و اسرائیل هستند، مادامی که ایران با آژانس همکاری می‌کند، شورای حکام باید خوشبین‌تری دارد کند از جرمه و محکوم کردن ایران خودداری کند. اما پیچیدگی نباید منجر به بی‌عملی شود. هر اندازه که از سرگیری اجرای پادمان‌ها به تأخیر بیفتد، چالش‌ها هم بیشتر می‌شود. فقدان نظارت آژانس بین‌المللی انرژی اتمی بر برنامه هسته‌ای ایران، به‌ویژه نظارت و آگاهی از میزان اورانیوم غنی‌شده در سطح نزدیک به سطح قابل استفاده در سلاح هسته‌ای، می‌تواند به عنوان بهانه‌ای برای حملات بیشتر استفاده شود. همچنین شکاف‌های بیشتر در آگاهی آژانس باعث می‌شود که آژانس بین‌المللی انرژی اتمی نتواند درک صحیحی از زیرساخت‌ها و موادی که از حملات نجات پیدا کرده‌اند، داشته‌باشد. بدون وجود یک سطح قابل اعتماد از آگاهی آژانس، باعث می‌شود که رسیدن به یک توافق قابل راستی‌آزمایی مشکل و پیچیده شود.

❖ **فکر می‌کنید بهترین راه برای رسیدن به یک توافق مذاکره‌شده که مورد رضایت ایران و غرب باشد و به نظام عدم اشاعه کمک کند، چیست؟**

یک توافق دیپلماتیک بر‌درد تنها مسیر ممکن و پایدار برای حل و فصل بحران هسته‌ای است. دونالد ترامپ، رئیس‌جمهور آمریکا، در همراه شدن به حمله اسرائیل به برنامه هسته‌ای ایران در حالی که تلاش‌های دیپلماتیک در جریان بود، آسیب اساسی به اعتبار آمریکا وارد کرد. به‌رغم این مسئله، همچنان یک توافق ضروری است. به لحاظ فنی و عملی ممکن نیست که تا پیش از ضرب‌الاجل اسنپ‌بک و بازگشت قطعنامه‌های شورای امنیت، به یک توافق رسید، اما یک توافق کوتاه‌مدت برای جلوگیری از تشدید تنش به دلیل اسنپ‌بک امکان‌پذیر است. برای رسیدن به چنین توافقی، هم واشنگتن و هم تهران باید با حس فوریت بیشتری در هفته‌های پیش رو اقدام کنند. چنین توافقی می‌تواند به شکل یک قطعنامه شورای امنیت سازمان ملل متحد باشد که مکانیسم اسنپ‌بک را برای یک سال به تعویق بیندازد تا زمان برای مذاکره برای یک توافق جدید ایجاد شود. چنین قطعنامه‌ای باید حقوق و تعهدات ایران تحت پیمان عدم اشاعه (NPT) را به رسمیت بشناسد و از همه کشورها بخواهد که به آتش‌پسی که در ماه ژوئن اعلام شد احترام بگذارند و از اقدام به حمله یا حمایت از هر حمله یا اقدام خرابکارانه علیه ایران اجتناب کنند. این قطعنامه باید خواستار از سرگیری گفت‌وگوهایمان ایالات متحده آمریکا و ایران شود. تصویب چنین قطعنامه‌ای می‌تواند به شکل قابل توجهی خطر از سرگیری منازعه را کاهش دهد، تعهد به دیپلماسی را از سوی هر دو طرف نمایش دهد و نشان دهد که نگرانی‌های ایران در مورد احتمال حملات بیشتر در نظر گرفته‌شده است.

سیدعباس عراقچی، وزیر امور خارجه جمهوری اسلامی ایران و رافائل گروسی، مدیرکل آژانس بین‌المللی انرژی اتمی، هفته گذشته در قاهره توافقی را برای از سرگیری نظارت‌های آژانس بر برنامه هسته‌ای ایران امضا کردند. کلسی داوینپورت، مدیر سیاست‌گذاری عدم اشاعه اندیشکده انجمن کنترل تسلیحات، معتقد است که تنها راه توفیق این توافق برای کمک به یک توافق جدید و جلوگیری از بازگشت تحریم‌های شورای امنیت، این است که همکاری‌های ایران و آژانس فوری و کامل از سر گرفته شود. به اعتقاد این کارشناس عدم اشاعه هسته‌ای، بهترین راه برای پایان دادن به بحران جاری، یک توافق دیپلماتیک مذاکره شده است که از رسیدن به آن از طریق همکاری ایران با آژانس و تصویب قطعنامه‌ای توسط اروپایی‌ها برای تمدید مهلت اسنپ‌بک با تأکید شورای امنیت بر اجتناب از اقدام نظامی و خرابکارانه علیه ایران میسر می‌شود. در ادامه متن کامل گفت‌وگوی «هم‌میهن» را با کلسی داوینپورت، مدیر سیاست‌گذاری عدم اشاعه در اندیشکده انجمن کنترل تسلیحات، مطالعه می‌کنید.

❖ **کشورهای اروپایی از ایران خواسته‌اند که در مهلت محدود باقیمانده تا احیای قطعنامه‌های شورای امنیت علیه ایران، همکاری را با آژانس بین‌المللی انرژی اتمی، فوری و کامل از سر بگیرد. با توجه به واقعیتی که رخ داده است، از جمله توافقی که در قاهره میان وزیر امور خارجه ایران و مدیرکل آژانس صورت گرفت، آیا فکر می‌کنید، خواسته‌های اروپایی‌ها برآورده شده است؟**
توافق میان ایران و آژانس بین‌المللی انرژی اتمی که در روز ۹ سپتامبر در قاهره منعقد شد، یک گام مثبت رو به جلو است. اما نکته کلیدی در مورد این توافق اجرای فوری و کامل آن توسط تهران است. ایجاد شکاف در اجرای پادمان‌ها فقط باعث خواهد شد که ریسک حملات غیرقانونی به ایران بیشتر شود و برای آژانس بین‌المللی انرژی اتمی مشکل‌تر خواهد شد که بتواند تضمین بدهد باقیمانده مواد هسته‌ای ایران تنها برای مقاصد صلح‌آمیز مورد استفاده قرار می‌گیرد. اما حتی اگر ایران به سرعت دسترسی آژانس بین‌المللی انرژی اتمی را به تأسیسات و اطلاعات هسته‌ای‌اش مجدداً برقرار کند، باز هم بعید است که این موضوع بتواند جلوی اسنپ‌بک و بازگشت قطعنامه‌های شورای امنیت را بگیرد. آژانس به سادگی نتواند توانست در هفته‌های پیش رو تصویر کاملی از برنامه هسته‌ای ایران ارائه دهد و بتواند کل ذخایر مواد شکاف‌پذیر ایران را راستی‌آزمایی کند. در عین حال سه کشور اروپایی اعلام کرده‌اند که علاوه بر همکاری با آژانس، خواستار تعهداتی از سوی ایران در مورد از سرگیری مذاکرات با ایالات متحده آمریکا هستند.

❖ **ایران استدلال می‌کند که حمله به تأسیسات هسته‌ای فعالیتش توسط دو کشور مسلح به سلاح هسته‌ای، یک واقعیتی سابقه در تاریخ آژانس بین‌المللی است. ایران خواستار تدوین ساز و کار و مدالیته جدیدی برای بازرسی تأسیساتش شده است. به نظر شما این استدلال ایران تا چه اندازه مورد پذیرش است؟**

حمله آمریکا و اسرائیل به تأسیسات هسته‌ای ایران غیرقانونی بود. این حملات اقدام‌هایی غیرمسئولانه بودند که به تلاش‌ها برای عدم اشاعه آسیب رساندند و به شکل اساسی دیپلماسی هسته‌ای ایران و آمریکا را به عقب راند. اما این حملات زمینه‌ای مشروع برای ایران نیست که توافقی پادمان با آژانس را تعلیق کند یا آژانس بین‌المللی انرژی اتمی را تحت فشار قرار دهد که سازوکارهای ویژه‌ای در مورد ایران در نظر بگیرد که با رویکرد یا وظایف فنی آژانس در تناقض باشد. آژانس بین‌المللی انرژی اتمی باید به نگرانی‌های ایران به‌دقت توجه کند و تا جایی که انعطاف‌تواننامه جامع پادمان اجازه می‌دهد تلاش کند تا نگرانی‌های ایران را برطرف کند. اما اینکه آژانس به اجرای چیزی کمتر از توافقنامه جامع پادمان رضایت دهد، اقدامی غیرمسئولانه و نقض غرض از سوی آژانس بین‌المللی انرژی اتمی خواهد بود.

❖ **به‌ویژه پس از قطعنامه شورای حکام آژانس بین‌المللی انرژی اتمی علیه ایران در خردادماه، جو بی‌اعتمادی سنگینی میان ایران و آژانس بین‌المللی انرژی اتمی شکل گرفته است. مقام‌های ایران به وضوح گفته‌اند که این قطعنامه را زمینه‌ساز جنگ علیه ایران می‌دانند و حتی برخی رسانه‌ها و نمایندگان مجلس، رافائل گروسی،**

مانده بود، از سر گرفته‌شود. از سرگیری مذاکرات ایران و آمریکا (مستقیم یا غیرمستقیم) می‌تواند اثر تعیین‌کننده‌ای برای تصمیم اروپایی‌ها برای تمدید قطعنامه ۲۲۳۱ و به تعویق انداختن بازگشت قطعنامه‌های شورای امنیت علیه ایران بر جا بگذارد.

❖ واکنش تند در تهران

توافق سیدعباس عراقچی با مدیرکل آژانس بین‌المللی انرژی اتمی در تهران با واکنش بسیار تند برخی از نمایندگان تندرو مجلس مواجه شد. در تهران عده‌ای از تحلیل‌گران و نمایندگان تندرو مجلس معتقدند که از سرگیری بازرسی‌های آژانس از تأسیسات باقیمانده ایران است و بلافاصله پس از بازرسی‌ها، آژانس بین‌المللی انرژی اتمی محل قرار گرفتن تأسیسات باقیمانده، میزان آسیب و مواد هسته‌ای ایران را به اطلاع آمریکا خواهد رساند تا به گفته یک تحلیل‌گر «آمریکا عملیات خود را ارزیابی کند و کار باقیمانده را تمام کند». در واقع نگاه این جناح سیاسی این است که توافقنامه قاهره، باز کردن مسیر جاسوسان خارجی به ایران و زمینه‌سازی برای یک حمله دیگر به خاک ایران است.

یک نماینده مجلس که پیش از این ادعا کرده بود رافائل گروسی، مدیرکل آژانس بین‌المللی انرژی اتمی، جاسوس اسرائیل است، در واکنش به این توافق تهدید کرد که وزیر امور خارجه را به استیضاح خواهد کشاند. کامران غضنفری، نماینده تهران، در فضای مجازی نوشت: «با تمام اظهارات گروسی را علنی تکذیب می‌کنید و متن توافقنامه را در اختیار نمایندگان مجلس قرار می‌دهید، یا خودتان را برای استیضاح آماده کنید. والسلام». او همچنین در پست دیگری نوشت: «چنانچه متن توافق را فوراً در اختیار نمایندگان مجلس قرار ندهید، به حول و قوه الهی استیضاح آقای عراقچی را به جریان خواهیم انداخت. ما بر سر منافع ملی با هیچ احدالناسی شوخی نداریم». این فشارها باعث شد که روز شنبه، سیدعباس عراقچی، وزیر امور خارجه، پس از سفر به مصر و تونس، برای ارائه توضیح در مورد توافقنامه جدید با آژانس به کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی مجلس شورای اسلامی احضار شود. محمدرضا محسنی‌ثانی پس از جلسه شنبه شب اعضای کمیسیون امنیت ملی با عراقچی در مورد گزارش عراقچی از توافق با آژانس گفت: «ابهامی وجود نداشت و مسائلی که نیاز به توضیح بیشتری داشت، برای همکاران در این جلسه به‌روشنی بیان شد». به گزارش جماران محسنی ثانی گفت: «آقای عراقچی نیز توضیحات لازم را ارائه کردند. سوالات مطرح شده پاسخ داده شد و طبیعتاً باید جلسه دیگری نیز برگزار شود تا متن نهایی دقیقاً با مصوبه مجلس تطبیق داده شود. با این حال، به نظر می‌رسد که متن توافقنامه با مصوبه مجلس منطبق است.» اما این پایان کار نبود، یک نماینده تندروی دیگر مجلس شورای اسلامی با انتشار پیامی در شبکه‌های اجتماعی به روند گزارش کار دستگاه دیپلماسی به مجلس اعتراض کرد و نوشت: «جلسه سه‌ساعته تمام شد؛ مراحل شبیه برجام در حال تکرار است؛ والسلام». اشاره او به تصویب برجام در مجلس نهم است که با ابتکار علی لاریجانی، رئیس وقت مجلس شورای اسلامی بدون صدور مجوز بررسی اصلاحات پیشنهادی و صحبت مخالفان و موافقان تصویب شد.

❖ پاسخ شورای عالی امنیت ملی به منتقدان

منازعه داخلی در مورد متن توافقنامه ایران و آژانس روز گذشته نیز ادامه پیدا کرد و دبیرخانه شورای عالی امنیت ملی به ریاست علی لاریجانی، مجبور شد بیانیه‌ای صادر و تأکید کند که به‌رغم اظهارات برخی تحلیل‌گران و نمایندگان مجلس، توافقنامه قاهره با قانون مجلس سازگار است. در این بیانیه آمده است: «در مورد ترتیبات امضاءشده میان وزیر محترم خارجه و مدیرکل آژانس بین‌المللی انرژی اتمی در مورد نحوه تعامل فیمابین ایران و آژانس در شرایط جدید (بعد از حملات نظامی رژیم صهیونیستی و آمریکا علیه تأسیسات هسته‌ای تحت پادمان جمهوری اسلامی ایران)، نکات زیر را به اطلاع می‌رساند: متن این ترتیبات در کمیته هسته‌ای شورای عالی امنیت ملی مورد بررسی قرار گرفته و آنچه به امضاء رسیده، در مجموع همان چیزی است که مصوب این کمیته بوده است. کمیته هسته‌ای که متشکل از مسئولان ارشد نهادهای مختلف ذی‌ربط است، در همه‌ی ادوار از جانب شورای عالی امنیت ملی مأذون به تصمیم‌گیری بوده و در این زمان نیز مطابق روال معمول عمل نموده است. در مورد تأسیسات هسته‌ای تحت نظارت آژانس ایران که از سوی آمریکا و رژیم صهیونیستی مورد حمله واقع شده: اولاً؛ پس از ایجاد شرایط لازم امنیتی و ایمنی، ایران صرفاً گزارش خود را پس از کسب نظر شورای عالی امنیت ملی به آژانس ارائه می‌کند. ثانیاً؛ در مرحله‌ی بعد، روش‌های اجرایی همکاری بین ایران و آژانس در خصوص گزارش ارسالی به آژانس، باید میان طرفین توافق شده و از جمله طبق رویه‌ی داخلی اجرای هر گونه اقدامی باید به تأیید شـورای عالی امنیت ملی برسد. در صورت اتخاذ هر گونه اقدام خصمانه علیه جمهوری اسلامی ایران و تأسیسات هسته‌ای، از جمله بازگرداندن قطعنامه‌های مختومه شده شورای امنیت، اجرای این ترتیبات متوقف می‌شود.»

دیپلمات‌ها

اجلاس دوحه با مشارکت ایران

نشست وزرای امور خارجه سازمان همکاری اسلامی در دوحه با حضور سیدعباس عراقچی، وزیر امور خارجه جمهوری اسلامی ایران برای رسیدگی به موضوع تجاوز نظامی رژیم صهیونیستی به قطر، روز یکشنبه در پایتخت این کشور برگزار شد. نشست سران کشورهای عربی و اسلامی نیز قرار است امروز برگزار شود و مسعود پزشکیان، رئیس‌جمهوری اسلامی ایران، در این نشست شرکت می‌کند. وزیر خارجه ایران پیش از این با اشاره به برگزاری اجلاس سران کشورهای عربی و اسلامی در راستای حمایت از قطر و محکومیت حملات رژیم صهیونیستی به این کشور اظهار کرد: «در این نشست آقای رئیس‌جمهور مواضع ایران را به صورت جدی و شفاف مطرح می‌کنند و ما بر این موضوع تأکید داریم که وقت عمل رسیده است و دیگر حرف زدن کفایت نمی‌کند.»

واکنش به بیانیه گروه ۷

وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی ایران ادعاهای مندرج در بیانیه مشترک اعضای گروه هفت و شرکای آن درباره جمهوری اسلامی ایران را بی‌اساس، غیرمسئولانه و فرافکنی محض خواند و آن را محکوم کرد. گروه هفت و شرکای آن جمعه ۲۱ شهریورماه در بیانیه‌ای مشترک به طرح ادعاهای بی‌اساس علیه ایران پرداخته و ایران را به انجام «فعالیت‌های مخرب» متهم کردند. این بیانیه از سوی کانادا، فرانسه، آلمان، ایتالیا، ژاپن، انگلیس، آمریکا و اتحادیه اروپا و اعضای همکار «سازوکار واکنش سریع گروه ۷» یعنی استرالیا و نیوزیلند صادر شده است. وزارت امور خارجه در بیانیه‌ای در این خصوص اعلام کرد: طرح اتهام‌های واهی علیه متولیان حفاظت از امنیت ملی ایران تحریف آشکار واقعیت‌ها و فرافکنی مزورانه بانین چنین بیانیه‌هایی است که با رفتارهای غیرقانونی و بی‌ثبات‌کننده خود در مناطق مختلف جهان خصوصاً در منطقه غرب آسیا، موجب ترویج قانون‌شکنی و تشدید ناامنی شده‌اند. در این بیانیه آمده است: بدون تردید آمریکا و دیگر اعضای گروه ۷ باید پاسخگو عملکردهای ناشایست خود در به مخاطره انداختن ثبات و امنیت منطقه و جهان به‌ویژه به‌دلیل همدستی و شرکت در نقض‌های فاحش حقوق بین‌الملل شامل حقوق بشر، دوستانه و حقوق بشر توسط رژیم صهیونیستی در فلسطین اشغالی و همچنین به‌خاطر حمایت از تروریست‌های سابقه‌دار باشند.

شرکت در کنفرانس عمومی آژانس

محمد اسلامی رئیس سازمان انرژی اتمی یکشنبه، ۲۳ شهریورماه در رأس هیئتی برای شرکت در شصت و نهمین کنفرانس عمومی آژانس بین‌المللی انرژی اتمی راهی وین مقر آژانس شد. وی پیش از عزیمت به وین در گفت‌وگویی عنوان کرد: شصت و نهمین کنفرانس عمومی آژانس از دوشنبه، در وین برگزار می‌شود. این کنفرانس یکی از اجلاس‌های مهم سالیانه آژانس است که ایران و سازمان انرژی اتمی به عنوان نماینده کشور هر سال در این اجلاس حضور دارد. اسلامی این اجلاس را فرصتی برای بیان دیدگاه‌های ایران برشمرد و گفت: به‌ویژه شرایطی که برخلاف منشور ملل متحد و مقررات و ضوابط و اساسنامه آژانس برای تأسیسات هسته‌ای کشور رخ داد و بی‌عملی آژانس در این خصوص و زیاده‌خواهی متخاصمان موجب شده ما قطعنامه‌ای را برای طرح در کنفرانس ارائه کنیم و در حال رایزنی و پیگیری آن هستیم.